

PAPER

MOLYER HAYOTI VA UNING “TORTYUF” ASARI TAHLILI

Ne’ matillayeva Mohlaroy^{1, *} and Tursunaliyeva Ominaxon²

¹Qo‘qon universiteti Andijon filiali talabasi and ²Qo‘qon Universiteti Andijon Filiali talabasi

* Mohlaroy1@gmail.com

Abstract

Mazkur maqola fransuz adibi Molyerning “Tortyuf” asari asosida yozilgan bo‘lib, unda firibgarlik va ikkiyuzlamachilik illatlarining fosh qilishi haqidagi mavzular tahlil qilingan. Shuningdek, maqolada odamiylik, axloq va odob qoidalari tavsiflab berilgan.

Key words: Tragediya, komediya, cherkov, firibgar, “Tortyuf”, klassitsizm, an’ana, tanqid.

Kirish

XVII asr fransuz adabiyotining yorqin namoyondasi, o‘zining taxallusi bilan mashhur Molyer Fransiya va yangi Yevropaning buyuk komediografi, mumtoz komediyaning yaratuvchisi, kasbi bo‘yicha aktyor va teatrning direktoridir. Molyer xalq teatr an’analari bilan klassitsizm yetuklarini umumlashtirib, ijtimoiy – maishiy komediya janrini yaratdi.

1658- yildan Molyer o‘z truppasi bilan Parij va saroy teatrlarida pyesalar qo‘ydi. Ko‘plab komediyalar yaratdi. Molyer komediyalarida chuqur falsafiy va axloqiy masalalar qo‘yilgan. Ularda yaxshi fazilatli kishilar tasvirlangan, lekin pyesa qahramonlari haddan tashqari talablar qo‘yib, sog‘lom fikr yuritishdan voz kechadilar, natijada bu, amalda yaxshi fazilatning yo‘q bo‘lishiga olib keladi.

Molyer ijodi jahon teatri rivojiga samarali ta’sir etgan. XIX asr boshida Fransuz akademiyasiga Molyerning byusti qo‘yilgan. Har yili 17- fevralda – buyuk fransuz komediografi 1673- yil 17- fevralda so‘nggi bor sahnaga chiqib rol o‘ynagan kunda Parijdagi mashhur “Komedi Fransuz” teatrida Molyer pyesalari namoyish etiladi. Molyerning ayrim asarlari o‘zbek tiliga tarjima qilingan: “Xasis” [1925], “Tortyuf” [1941], “Skapen nayranglari” [1950] va boshqalar.

Adabiyotlar tahlili va metodlar

Molyerning shoh asari – “Tortyuf” komediyasi bo‘lib, u 1644- yil yozilgan. “Tortyuf” asari inson psixologiyasi, axloqiy qadriyat-

lar, ikkiyuzlamachilik va diniy soxtakorlik mavzulariga bag‘irlangan bo‘lib, bugungi kungacha o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan.

Asar badavlat Orgonning uyi ichida suhbatlar bilan boshlanadi. Uyning xizmatchisi Dorina, Orgonning qizi Marianna, o‘g‘li Damis va boshqa qarindoshlari yig‘ilib, Orgonning so‘nggi vaqtlarda faqat “Tortyuf” degan notanish bir dindor odamga ishon-gani, bor e’ tiborini unga qaratayotgani haqida gaplashishadi. Ular barchalari bu odamdan shubhalanib, ishonishmaydi, faqatgina Or-gon va uning onasi Pernel Xonim Tortyufni maqtab, uni haqiqiy avliyo deb bilishadi. Tortyuf o‘zini dindor, bechora, hokisor qilib ko‘rsatadi. Go‘yoki pashshaga ham ozor bermaydigandek, far-ishta qilib ko‘rsatadi. Orgon Tortyufni shu darajada yaxshi ko‘rib qolgan ediki, hatto, o‘z qizini ham unga erga bermoqchi bo‘ladi. Lekin qizi boshqa bir yigitni ya’ni Valerni sevardi. Buni bilgan Or-gon Valerni qartabozlikda ayblab, uni yomon ko‘rsatib, qizini ko‘nglini sovutmoqchi bo‘ladi.

Ammo Dorina bunga yo‘l qo‘ymaydi. U xizmatchi bo‘lishiga qaramay, tiliga pichoq tegmaydigan, haqiqatni aytishdan cho‘chima-ydigan, aql- zakovati va o‘z so‘zida sobitligi bilan haqiqat tarafdori bo‘lib chiqadi. Dorina Tortyufni asl yuzini ko‘rsatish uchun turli rejalar o‘ylaydi. Bir kun uni Elmira ya’ni Orgonning xotini bilan bir xonada uchrashtiradi. Tortyuf uyalmay – netmay Orgonning ayoliga sevgi izhor qiladi. Bu suhbatni Orgonning o‘g‘li eshitib qoladi va buni otasiga aytib Tortyufni uydan haydatmo-qchi bo‘ladi. Lekin Orgon haqiqatni aytgan o‘g‘li Damisni emas, balki, makkor Tortyufga ishonadi.

Va Damisga: “Yo‘qol! O‘g‘lim yo‘q also ... Men seni merosdan ham mahrum etaman! Bu ham oz, la’ nati ... Seni oq qilaman! -

deya so 'zini yakunlaydi.

Tahlil va natijalar

Bu voqealarni ko 'rgan Elmira erini Tortyuf yomon niyatli odam ekanligiga ishonitirish uchun Elmira bir xiyla ishlatadi. Or-gonni olib kirib, stolni tagiga yashirib, Tortyufni chaqirtiradi va Tortyufni muhabbatini qabul qilganiga ishonitiradi.

Tortyuf : "Oh ! Jononning tili shunday sayrarkan, Qanday lazzat va quvonch dilga bag 'ishlar! Men shavq bilan, berilib uni tinglayman, Qo 'rqamen-ki, biron so 'z chaqilmay qolar ...Siz tomondan sevilish -Butun orzu intilishning yuksak poyasi ! Men uchun bundan oliy yo 'qdir saodat ! Lutfiy karamingizni qilsam -da hurmat, Lekin ko 'nglimning bordir andak shubhasi ...Boshimga beixtiyor kelar shu fikr: Kutilmagan marhamat ko 'rsatib, balki Buzarsiz Mariannaga uylanishimni, - Baxtni taqdir yuborgan deb balsam agar, Shunday so 'zingiz meni chin, Sehrargar so 'zlar bilan emas, jonli noz - Erkalash bilan dilning sevgi -firoqni Yupatgan chog 'ingizda shubha qolmas oz !"

Shu tariqa suhbat davom etadi. Bu so 'zlarni o 'z quloqlari bilan eshitgan Orgon Tortyufni asl yuzini ko 'radi. Uni uydan haydamo-qchi edi. Ammo barcha mol -mulkini unga rasmiylashtirib bergan edi. Tortyuf esa bu imkoniyatdan foydalanib, Orgonga qarshi chiqadi, uyini bo 'shatishni talab qiladi va politsiyani chaqirishga urinadi. Organ butunlay tushkunlikka tushadi. Oila a' zolari unga yordam berishga urinadi. Nihoyat, qirol vakillari keladi va vaziy-atni o 'rganib chiqadi. Ma' lum bo 'lishicha, Tortyuf avval ham firibgarlik bilan shug 'ullangan jinoyatchi bo 'lgan. Qirol uni hi-bsga olish haqida buyruq bergan. Adolat tiklanadi. Tortyuf hib-sga olinadi. Orgon o 'z xatolarini tan olib, pushaymon bo 'ladi. Marianna sevgan yigiti Volerga turmushga chiqadi. Organlar oilasi yana baxtli hayotga qaytadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda "Tortyuf" - bu komediya ko 'rinishidagi ijtimoiy tanqid bo 'lib, u zamonaviylikni ham o 'zida aks ettiradi. Molyer diniy tushunchalarni suiiste' mol qilish orqali manfaat ort-tirayotgan shaxslar jamiyatda yuzaga kelgan ko 'r -ko 'rona is-honch va aqida parastlikni tanqid qiladi.

Adib bu asar orqali odamlarning soddaligidan foydalanib, ularni aldov yyo 'li bilan boshqarayotganlarni fosh qoladi. Bu asarning asosiy g 'oyasi, dinni niqob sifatida ishlatuvchi ikkiyu-zlamachilarga qarshi kurash, soddalik va ko 'rlikning zararli oqi-batlari, haqiqat va sog 'lom aql oxir - oqibat g 'alaba qozonishidir Shunday ekan, har doim ham yurakka quloq solavermay, aqlga ham tayanib, oltin o 'rdaliqu topgan holda ish ko 'rmoq darkor.

LITERATURE

1. QODIROV, A. (2025). BADIY ASAR TAHLILI VA DIN INTE-GRATSIYASI: (Alisher Navoiy ijodi misolida). Hamkor kon-

ferensiyalar, 1(11), 386-388.

2. Qodirov, A. (2014). USLUB ADABIYOTSHUNOSLIKNING MUHIM KATEGORIYASI SIFATIDA. University Research Base, 857-860.
3. Abdulazizbek, Q. (2024). USLUB ADABIYOTSHUNOSLIKNI-NG MUHIM KATEGORIYASI SIFATIDA. Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali, 2(42), 144-149.
4. Qodirov, A., Inomjonova, M., Olimova, X. (2025). ADABIY-OTSHUNOSLIKDA BADIY ASAR TILI VA BADIY NUTQ US-LUBI. Наука и технология в современном мире, 4(5), 36-38.
5. O' G' Li, Q. A. L. (2023). ADABIYOTSHUNOS USLUBI HAQIDA (DILMURUD QURONOV IJODI MISOLIDA). World of Philology, 2(2), 46-50.
6. Kobilova, Z. B. (2021). Amiri and fazliy. Asian Journal of Multidimensional Research, 10(9), 271-276.
7. Kobilova, Z. (2022). Image of a Drinker and a Hermit in the Amir Al-Ghazali. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 2(4), 173-176.
8. Qobilova, Z. (2020, December). THE ARTISTIC-AESTHETIC EFFECT OF AMIRI'S POETRY SCOPE. In Конференции.
9. Haliljonovna, S. K. (2024). PSYCHOLOGICAL POSSIBILITIES OF FORMING INTERESTS IN VISUAL ARTS IN PRESCHOOL CHILDREN. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 12(3), 438-442.
10. Жахонгирова, Тамил; ,ЭВОЛЮЦИЯ НЕГАТИВНЫХ ЭМОЦИЙ В АНГЛИЙСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ: СЕМАТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ,Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi,11,2,18-20,2024,
11. Andreyevna, Jaxongirova Tamila; ,CURRENT TRENDS AND DEVELOPMENT FACTORS IN THE APPLICATION OF DIG-ITAL TECHNOLOGIES IN EDUCATION,Ta'limda raqamli texnologiyalarni tadbiq etishning zamonaviy tendensiyalari va rivojlanish omillari,28,1,230-233,2024,
12. Khabibullaeva F.K. The Problem of Adequacy in Russian Translations of A. Kadiri' s novel "The Past Days" . Toronto. Design Engineering. 2022. -P. 6091-6101.
13. Abdullaevna, K. G. (2024). TRANSLATION CHALLENGES IN SCIENTIFIC AND TECHNICAL TRANSLATION WITH A FO-CUS ON TERMINOLOGICAL DICTIONARIES. Science and in-novation, 3(Special Issue 34), 178-181.
14. Toshboyeva, O. (2024). THE TERMINOLOGY, GENESIS, AND LINGUISTIC FOUNDATIONS OF "BRAND NAMES" IN THE WORLD OF LINGUISTICS. University Research Base, 992-995.